

Владимир Ивановић

Lutz Raphael, *Geschichtswissenschaft im Zeitalter der Extreme. Theorien, Methoden, Tendenzen, von 1900 bis zur Gegenwart*, München 2003, 293.

Луц Рафаел (Lutz Raphael), рођен 1955, професор је нововековне историје на универзитету у Тријеру. Бави се историјом историјске науке. Аутор је више дела из те области, а јавности је најпознатија његова велика студија „Наслеђе Блоха и Февра”, издата 1994. године.

Пред немачком јавношћу појавила се 2003. године књига Луца Рафаела *Историјска наука у доба Екстрема. Теорије, методе, тенденције од 1900. до данас*. Књига је настала на основи предавања која је Луц Рафаел држао током летњег семестра 1997. године. Убрзо после објављивања постала је саставни део литературе већине курсева на немачким универзитетима, који се баве питањима историјске науке у 20. веку. Насловна страница књиге врло је индикативна. Наиме, ако се мало боље погледа њен дизајн, може се запазити да има слично идејно решење као и програм за дефрагментацију диска у Windows-у. Сврха дефрагментације диска је да се све информације групишу како би се уштедело на времену и простору. Луц Рафаел је управо на 292 стране своје књиге „дефрагментирао” све најважније тежње и струјања у историјској науци у последњих сто година. Књига се састоји од 15 поглавља. На крају сваког (осим 12. и 15.) аутор даје приказ два историјска дела као илустрацију истраживања, својствених за свако поглавље. Књига је настала на основу обимне литературе. На крају се налази списак изабране литературе, која је подељена на дела и секундарну литературу. Због преобимности аутор није био у могућности да да целокупан списак литературе, те нас стога упућује на Интернет страницу. Књига на крају доноси регистар личних имена.

Прво поглавље ставља нам на увид концепте, проблеме и предмете историје историјске науке у 20. веку. Друго и треће баве се институцијама и структурама које су обликовале свет историчара у последњих сто година.

Од четвртог поглавља, које носи наслов „Историјска наука око 1900. године”, аутор започиње тематско-хронолошки приказ кретања, метода и предмета историјске науке у 20. веку. Пето поглавље посвећено је историјским истраживањима у међуратном добу. Националне страсти одреди-

ле су историјску науку између два рата. Реч је о времену које је бременито политичким и привредним кризама, револуцијама и идеолошким конфронтацијама. Пре 1914. године контроверзе, које су се јављале унутар струке, пре свега концепти социјалних и културних наука, стварале су основе за нове почетке и преоријентације у истраживањима. Након 1918. године политички и социјални контексти давали су најјаче импулсе за даљи развој нових праваца. Аутор се у том поглављу бави новим проблемима политичке садашњости, новим питањима која се упућују прошлости, те историјом народа, која се јавила на немачком говорном подручју. (Volksgeschichte).

Два најутицајнија струјања историјске науке у другој половини 20. века представљена су у шестом и седмом поглављу. Њихово разумевање кључно је за историју историјске науке у другој половини 20. века. Шесто поглавље бави се традицијом аналита. Аутор нам најпре приказује француску историјску науку између два светска рата. Затим говори о профилу новог часописа, интелектуалном контексту, узлету и интелектуалном утемељењу након 1945, програму педесетих и шездесетих година, међународном повезивању и утицају.

Седмо поглавље носи наслов „Странпутице и ђорсокаци марксистичке историјске науке”. У њему се указује на многозначности марксистичког историјског модела, на основне проблеме марксистичког историјског истраживања, на совјетску историјску науку као експорт модел, марксистичку историографију ван социјалистичких земаља.

Осмо поглавље говори о историји међународних односа. Хронолошки се прати развој те поддисциплине и указује се на нова тематска поља, која су се отвараола под утицајем аналитичких и социјално-историјских струјања.

На почетку 21. века као широко и дифузно поље истраживања издвојила се културна историја. Заступници анализа путем расправе, нове културне историје и постколонијалних студија желели су да се ограда од својих претходника, али се у њиховом раду ипак одражавао континуитет историје идејно-историјских односно културно-историјских истраживања у 20. веку. У деветом поглављу, које носи наслов „Менталитети, појмови и политички говори: Путеви културно-историјског и научно-историјског истраживања”, аутор нам предочава основе тих истраживања, односно основе које су постављене око 1900. године и чији резултат је видљив од двадесетих година прошлог века. Луц Рафаел скреће пажњу на основне културно-научне позиције, на прва истраживања која се тичу историје менталитета и колективних представа, на дугорочна кретања и проблеме с којима су се сусретала идејно-историјска истраживања до седамдесетих година.

Десето поглавље нас уводи у теоријске основе и методске иновације социјалне историје. Прате се пораст и фрагментација социјалне историје током три деценије, од 1960. до 1990. године. Говори се о њеним водећим идејама, о транснационалној социјалној историји, о посебном месту *oral history* у социјално-историјским истраживањима савременог доба.

Једанаесто поглавље показује нам начине писања универзалне историје, који су вукли корене из наслеђа 19. века. Током педесетих година у Америци настаје историјска социологија коју су обликовале две велике теорије: марксистичка и теорија модернизације, а последњих 20 година века издваја се и глобална историја (*global history*), као најраспрострањенија варијанта писања светске историје.

Поглавља од 12. до 15. посвећена су променама које су наступиле у науци током последње три деценије. Дванаесто поглавље је приказ појава које су се јавиле у политици и култури и објашњава начине на које су те промене деловале на структурну промену струке. Као најзначајније аутор уочава: нагло повећање интересовања за историјску науку, пораст броја студената историје, веће интересовање за ваневропску историју. Од шездесетих и седамдесетих година прошлог века долази до оснивања великог броја историјских часописа. Млађи историчари уносе антрополошку ноту у истраживања, питајући за телесне технике и сексуалне пракције, за улогу мушкарца и слику жене у прошлости.

Преокрети који су се догодили касних шездесетих година оставили су дубоке трагове у „новој” културној историји. Од 1979. године усталио се у науци појам историјске антропологије. Тринаесто поглавље, са насловом „Историјска антропологија и културна историја” анализира управо те преокрете. Аутор се у том поглављу пита које су то теоретске и методске основе различитих струјања нове културне историје које су унеле најразличитију палету нових (односно новоформулисаних старих) теоретских модела у историјску науку. У оптицају је најразличитија комбинација научнотеоретских, етнолошких, социолошких или књижевнонаучних појмова и концепата. Аутор обраћа пажњу на нови појам који се појавио осамдесетих година: Дискурс. Луц Рафаел дефинише Дискурс као покушај млађих историчара да срж исказа или кључне појмове поставе у шири идејно-историјски контекст или мрежу истоначних семиотских система. Говори о новом приступу истраживања *Gendera*, о антрополошком виду нове културне историје, која је почела да се бави предметима који су до пре двадесет година спадали у домен етнолошких, односно антрополошких студија. Као једна од новина које је донела нова културна историја издваја се истраживање народне културе прошлих времена. Најочитији пример таквих дела је Монтају. Говори се и о новој културној историји *полишичкој*.

Под тим појмом подразумевају се истраживања која се баве културним и социјалним претпоставкама политичких догађаја, те културноисторијска истраживања национализма.

У чертнаестом поглављу аутор се бави питањем односа између националне историје и историјске науке у последњој трећини 20. века. Он сматра да је „повезаност између историјске науке и националне државе константа читавог међународног развоја струке у 20. веку” (Рафаел, с. 247). На крају двадесетог века ипак у односу између историјске културе и историјске науке долази до новина које се огледају у промени позиција и перспектива у историјској науци. Појављују се нови правци и нов начин представљања националне историје, настају нове синтезе на темељу нових социјално-историјских и културно-историјских концепата. Из мноштва нових синтеза аутор издваја три идеална типска модела: 1. Модел националне историје као политичке друштвене историје модерне нације. 2. Модел националне историје као структуре дугог трајања. 3. Модел националне историје као културне историје националне традиције.

Петнаесто поглавље разматра положај историјске науке на почетку 21. века. Аутор учачава три актуелна кретања у историјској науци: лагани крај евроцентризма, већу повезаност професионалних историчара, повећање интересовања за транснационалне теме (у том контексту помиње се поновно интересовање за холокауст.)

Дело Луца Рафаела нуди основни увод у проблеме, концепте и предмете историјске науке у 20. веку. Он се не задржава само на приказу америчке и европске екумене историчара него покушава да покаже како је дошло до прихватања, а затим и до адаптације западног модела истраживања као основног процеса развоја струке у другим деловима света. Поред тога, Рафаел показује и утицај историје двадесетог века на развој историјске науке. Дело је преко потребан компендијум намењен свима који се занимају за развој историјске науке у 20. веку.

Александар Рафаиловић

Митерауер, Михаел, *Миленијуми и друге јубиларне године. Зашто прослављамо историју?*, Удружење за друштвену историју, Београд 2003, 143.

Дело које је пред нама први пут се објављује као јединствена целина. Основу превода, који је урадила Оливера Дурбаба, чини дело истог аутора (Mitterauer, Michael, *Anniversarium und Jubiläum. Zur Entstehung und Entwicklung öffentlicher Gedenktage*, in: Emil Brix and Hannes Stekl, Hgg, *Der Kampf um das Gedächtnis. Öffentliche Gedenktage in Mitteleuropa*, Wien 1997, 23-90), коме су прикључене завршне странице дела објављеног наредне године (Mitterauer, Michael, *Millennien und andere Jubeljahre. Warum feiern wir Geschichte?*, Wien 1998, 55-62), чији се наслов проширио на нову целину. Тема којом се проф. Митерауер бави јесте настанак и развој годишњица и јубилеја као главних, али не и јединих, типова спомен-дана, које често, на овим просторима можда и пречесто, прослављамо. На самом почетку се налази исцрпан предговор др Слободана Наумовића *Ка историји слављења историје*, који повремено добија и полемички тон. Књига се састоји од шест поглавља, којима претходи изузетно кратак увод аутора.

У приказивању резултата својих истраживања проф. Митерауер се држао хронолошког типа излагања, које је, било праћено бројним упоређивањима. Главни циљ његовог бављења том темом, која је чак и у међународним размерама тек начета и којој подробнија истраживања тек следе, јесте одгонетање порекла и развоја садржаја и начина празновања. Тек при крају свога дела, када следећи ток свог хронолошког излагања, тему заиста и доведе до наших дана, аутор се окреће још једном питању које тражи објашњење – откуд права поама данашњег друштва/друштвава за обележавањем толиког броја годишњица и јубилеја? Негде из другог плана поама се и трећа тема, нарочито везана за време Нововековне и Савремене историје, која се тиче разилажења (некад мањег, чешће већег), између резултата критичке, научне историографије и нечега што би се могло назвати прикладном или слављу намењеном (зло)употребом историје.

Прво поглавље је насловљено *Меморијални карактер хришћанства* и одводи нас на саме почетке хришћанства и још даље у његове јудаистич-